

Achieving effective management of inventory is the main idea of most companies. But improving the efficiency of accounting of inventory will allow to make rational decisions and operational management decisions to achieve strategic goals for company.

УДК 338.2

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПОНЯТТЯ «СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ» У КОНТЕКСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

КОВАЛЬОВА М.Л.,
кандидат економічних наук, доцент
кафедри економіки,
БОБИР О.В.,
магістрант кафедри економіки,
Київський національний університет
культури і мистецтв

В статті аналізуються теоретико-методологічні аспекти формування поняття «стратегія розвитку» у контексті розвитку промислового підприємства. Проаналізовано різні наукові підходи щодо визначення сутності категорії «стратегія розвитку» для промислового підприємства та обґрунтування змісту її складових. Обґрунтовано необхідність формування та реалізації стратегії розвитку українських промислових підприємств. Узагальнено підходи до трактування поняття «розвиток підприємства».

Ключові слова: теоретико-методологічні підходи, стратегія підприємства, розвиток підприємства, конкурентоспроможність.

В статье анализируются теоретико-методологические аспекты формирования понятия «стратегия развития» в контексте промышленного предприятия. Проанализированы различные научные подходы в определении сущности категории «стратегия развития» для промышленного предприятия и обоснования её составляющих. Обоснована необходимость формирования и реализации стратегии развития украинских промышленных предприятий. Обобщены подходы в трактовке понятия «развитие предприятия».

Ключевые слова: теоретико-методологические аспекты, стратегия предприятия, развитие предприятия, конкурентоспособность.

Theoretical and methodological aspects of formation the notion «development strategy» in the context of an enterprise are being analysed in this article. In modern conditions of economic development of Ukraine, integration into the world and European expanse, Ukrainian enterprises have

to form their development strategies to correspond common development of the state with taking into consideration their own advantages and disadvantages. Therefore, thorough definition of the economic category of «enterprise development» is important and necessary.

Keywords: *theoretical and methodological aspects, enterprise strategy, enterprise development, competitiveness.*

Постановка проблеми. В сучасних умовах економічного розвитку України, інтеграції у світовий та європейський простір, вітчизняні підприємства повинні формувати стратегії свого розвитку, які б відповідали загальному вектору розвитку держави із врахуванням власних переваг та недоліків. Саме об'єктивна дефініція поняття «стратегія розвитку» дасть змогу обґрунтувати стратегічні рішення щодо функціонування промислових підприємств та сформувати стратегічні напрями їх подальшого сталого розвитку, забезпечить конкурентоспроможність даних суб'єктів господарювання в умовах мінливого ринкового середовища.

Метою дослідження є узагальнення підходів щодо визначення сутності категорії «стратегія розвитку» для промислового підприємства та обґрунтування змісту її складових.

Аналіз останніх досліджень публікацій. Дослідженням процесу стратегічного розвитку та формуванням стратегій підприємств займалися такі вітчизняні та зарубіжні науковці як: Стадник В. [1], Раєвнева О. [2], Гвішіані Д. [3], Масленчков Ю. [4] та ін. У наукових дослідженнях наведено пропозиції щодо визначення та вибору різних видів стратегій розвитку підприємств, а також розроблені рекомендації щодо їх класифікації. На сьогодні існує велика кількість визначень стратегії, що трактують це поняття залежно від об'єкта і предмета своїх досліджень відносно до конкретної формальної ситуації, і це є свідченням значної уваги до цього поняття.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах мінливого економічного середовища особливої актуальності набуває питання формування ефективної стратегії розвитку вітчизняних підприємств як складової стратегічного управління ними, оскільки воно нерозривно пов'язане із реалізацією головних цілей «Стратегії розвитку України у період до 2020 року» від 12.01.2015 р., а саме із посиленням ключових чинників сталого економічного розвитку держави: створення сприятливих ринкових умов для суб'єктів ринку та інвесторів, сучасної інноваційної системи з посиленням віддачі від національної наукової сфери, покращення довкілля та якості життя з посиленням трудового потенціалу і структурно-технологічною модернізацією економіки. Результатом має стати потужна активізація вітчизняного виробництва, підвищення рівня добробуту населення та якості життя пересічних громадян; поглиблення інтеграції України у світовий економічний простір та інституційна підтримка реформ, реалізація конкурентних переваг економіки держави на міжнародній арені.

Але політична нестабільність, вимушена мілітаризація економіки, різка переорієнтація зовнішньоторговельних відносин вимагають посиленої уваги до вибору стратегічних векторів діяльності підприємств як суб'єктів ринкової економіки, що, в свою чергу, потребує всебічного розуміння причин і характеру

дії зовнішніх чинників, формування вмій та навичок адаптації до змін у макросередовищі, вчасного реагування на виклики і загрози. Тому сьогодні особливо важливим є саме обґрунтований вибір формування та реалізації стратегії розвитку промислових українських підприємств. Отже, важливим і необхідним є поглиблене визначення економічної категорії «розвиток підприємства».

Аналіз наукових публікацій щодо трактування даного поняття з економічної точки зору довів, що сьогодні питання розуміння його сутності залишається дискусійним та існує декілька основних підходів щодо його вирішення.

Зокрема, науковці Стадник В. та Йохна М. наголошують, що розвиток підприємства виступає сукупністю трьох взаємопов'язаних процесів: зростання, зміни і поліпшення. Цей підхід використовують як до природних, так і до економічних систем, тобто розглядають здатність підприємницьких структур, як складової економічної системи, до цілеспрямованого коригування власного розвитку [1].

Також є цікавою наукова точка зору Раєвневої О. щодо розуміння терміну «розвиток» через такі елементи: вивчення і виділення властивостей системи, що розвивається; формування трактувань даної категорії; порівняння поняття розвитку з родинними (у плані наукового пізнання поведінки систем) категоріями [2].

Погоджуючись з попередніми висновками науковців і аналізуючи категорію розвитку підприємства з точки зору системного підходу, пропонуємо наступне графічне унаочнення дефініції даного поняття (рис. 1):

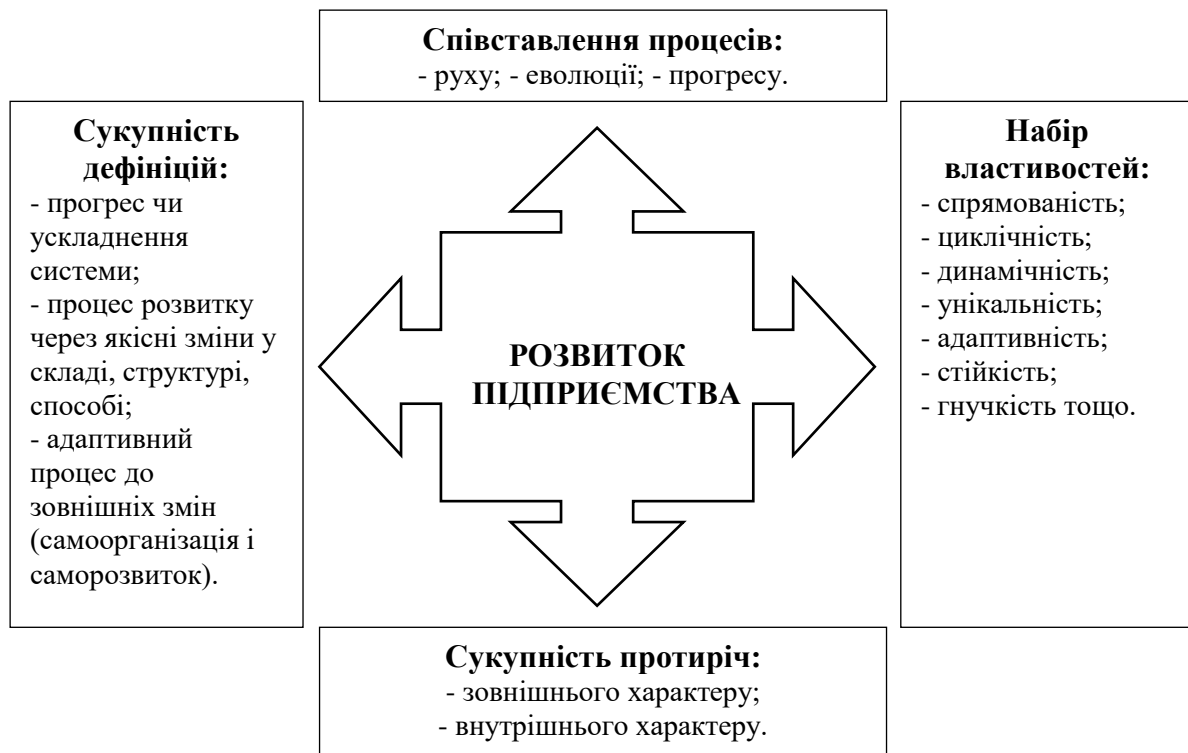

Рис. 1. Категорія «розвиток підприємства» з точки зору системності

Джерело: розроблено автором

Так, трактування розвитку підприємства як економічної дефініції дає змогу виокремити чотири напрями наукових досліджень:

- 1) розвиток як прогрес або ускладнення структури і аналізу системи;
- 2) розвиток як якісні зміни;
- 3) розвиток як процес адаптації до зовнішнього середовища;
- 4) розвиток як співставлення процесів руху, еволюції і прогресу.

Представники першого підходу пов'язують розвиток тільки з процесом, який спрямовано у бік прогресу або як процесу, що обов'язково зумовить ускладнення структури та аналізу системи. Але, слід наголосити, що даною групою вчених не передбачена така ситуація, коли критерієм розвитку може бути зниження рівня організованості та складності системи (деструктивний розвиток – вихід підприємства з кризи), а розвиток не завжди має бути прогресивним (наприклад, стратегія ліквідації, стратегія згорання) [3, 4].

Постулатами другого підходу є розвиток через процес якісних змін у складі системи або у її структурі. Дослідник Раєвнева О. додала третій постулат розвитку – поведінку системи (її функціонування), оскільки даний елемент має тісний взаємозв'язок діалектичного характеру з процесом розвитку суб'єкта господарювання. Так, функціонування стримує процес розвитку і, в той же час, є його стимулом. Тоді як розвиток поступово або спонтанно руйнує багато процесів функціонування, продукуючи умови для його більш стійкої реалізації [5, 6].

Відповідно до третього підходу процес розвитку виступає процесом адаптації до змін зовнішнього середовища, оскільки будь-яке підприємство не може існувати само по собі, ізольовано від навколишнього середовища. Так, Райзберг Б. вважає, що «адаптивність є спроможністю системи, підприємства чи окремої людини пристосовуватися до різноманітних умов оточуючого середовища» [7, 8].

Четверта група науковців ототожнюють процес розвитку з такими поняттями динаміки як еволюція, прогрес, рух. Зокрема, поняття руху за обсягом є значно ширшим за поняття розвитку, але розвиток за конкретним змістом багатший ніж рух. Від феномену руху розвиток відрізняють його такі властивості, як скерованість, незворотність процесу, поява нового та закономірний характер [9, 10].

Досліджуючи сутність поняття «розвиток підприємства» через систему властивостей слід відзначити, що розвиток є необоротним, спрямованим, адаптивним та закономірним процесом змін відкритої системи, що піддається цілеспрямованому коригуванню, враховуючи стан зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування. Отже, розвиток підприємства можливий лише за умови співставлення його пріоритетів із уявленнями суспільства про інтереси держави в цілому, тобто із стратегією держави.

Визначення поняття «розвиток підприємства» з економічної точки зору доцільно проводити з урахуванням різнобічних трактувань даного терміну.

Процес формування стратегії розвитку підприємства як складової стратегічного управління підприємством вимагає розуміння категорії «стратегія», тому наступним кроком дослідження є різнобічне вивчення сутності і змісту даного поняття. Визначення поняття стратегії має наукове та практичне

значення, оскільки уявлення про його зміст та сутність допомагає в формуванні та визначенні стратегії розвитку підприємства, обґрунтуванні її вибору та реалізації.

Поняття стратегії є базовим у економічній теорії, оскільки виступає сполучною ланкою між цілями організації та існуючими проблемами в умовах мінливого ринкового середовища.

З огляду наукової літератури стає зрозуміло, що уніфікованого визначення стратегії для будь-якого підприємства не існує, а саме тлумачення поняття залежить від різних теоретико-методологічних підходів і конкретної позиції, з якої розглядається цей процес. Тому пропонуємо зосередити увагу на стратегії розвитку підприємства і аналізі існуючих теоретико-методичних підходів до визначення її сутності і змісту.

Так, на нашу думку, стратегія розвитку промислового підприємства має, перш за все узгоджуватись з місією та орієнтирами, які визначило для себе підприємство; процес розробки стратегії розвитку не завершується вживанням негайних заходів, і вона реалізується з орієнтацією на певний напрям розвитку, тобто реалізація стратегії потребує певного довгострокового періоду; стратегія розвитку виступає засобом досягнення мети, але цілі та орієнтири, яких прагне досягнути підприємство, можуть змінюватись в окремі моменти часу і на різних рівнях ієрархії, при цьому основні параметри стратегії повинні залишатися незмінними; необхідність у даній стратегії зникає при досягненні підприємством рівня очікуваних результатів.

Проведене дослідження сутності терміну «стратегія розвитку підприємства» зумовлює необхідність аналізу підходів до його класифікації.

Так, однією з основних ознак, за якими класифікують стратегії розвитку, є рівень ієрархії стратегічного управління. Стратегія розвитку підприємства може формуватися за ієрархічним принципом, а рівні стратегій, їх комплексність та інтеграція залежать від типу та розміру підприємства. Відповідно до даної класифікації необхідно виділяти три рівні стратегій: перший рівень – корпоративна стратегія (магістральна лінія розвитку підприємства), другий рівень – конкурентна, яка відповідає вектору корпоративної та ілюструє напрямки досягнення конкурентних переваг; третій рівень – функціональні стратегії (забезпечують розвиток і діяльність функціональних сфер діяльності підприємства).

Відповідно до іншого підходу підприємство має п'ять варіацій стратегії розвитку: уникнути змін і дотримуватись вже досягнутих позицій; забезпечити внутрішнє зростання підприємства; сприяти зовнішньому зростанню; вилучити вкладення або вийти на міжнародний ринок [11].

Узагальнюючи існуючі теоретико-методологічні підходи щодо класифікації стратегій розвитку підприємства, можемо підтвердити, що кожен різновид наведених стратегій розвитку промислового підприємства має свої відмінні риси, характеристики та умови застосування. Так, корпоративні стратегії мають ґрунтуватися на порівнянні загального рівня розвитку підприємства з рівнем сприятливості до розвитку у зовнішньому.

Основою вибору конкурентних стратегій є складові збалансованої системи показників, що характеризують напрями діяльності підприємства, а кількісно

визначаються на основі рівня розвитку кожної з них. Функціональні стратегії ілюструють сутність складових збалансованої системи показників та залежно від того який кількісний та якісний рівень вони приймають можна стверджувати про важливість та пріоритетність функціональних стратегій. Але слід виокремити і спільні характерні ознаки, що притаманні всім стратегіям розвитку підприємств (рис. 2).

Підсумовуючи дані, наведені на рис. 2, слід наголосити, що не усім стратегіям розвитку притаманні ці ознаки, є виключні випадки: стратегія скорочення (не створюються якісно нові форми і використовується для збереження підприємства), комутантна (відбувається пристосування до умов ринку, займання вільних від патентів і віолентів сегментів) та стратегія обмеженого росту (якщо не передбачає якісних змін).

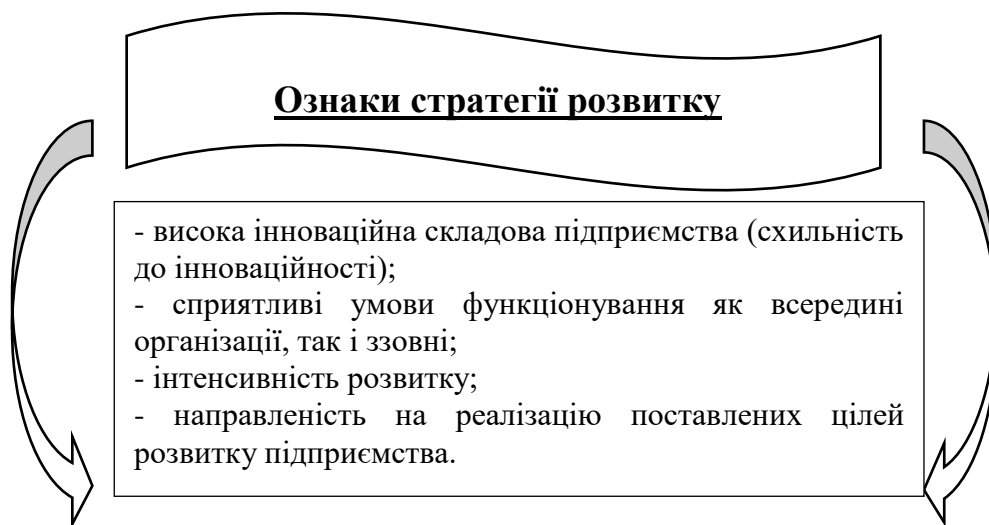

Рис. 2. Характерні ознаки стратегій розвитку підприємств

Джерело: авторська розробка.

Стратегію розвитку промислового підприємства слід адаптувати до тієї ситуації, яка склалась на тому чи іншому підприємстві і коригувати заходи у відповідності до поставлених цілей. Так, при стратегії зростання можуть застосовуватись такі способи, як розширення розмірів підприємства, осучаснення управлінської складової, поглинання конкурентів, злиття і створення спільних підприємств тощо. В умовах динамічних змін зовнішнього середовища підприємства можуть втрачати свою стабільність і тоді слід використовувати протилежну стратегію розвитку – стратегію скорочення (виживання), за якої головною ціллю є збереження самої організації та поступове відновлення сталості підприємства.

Проведений аналіз поставлених задач дає змогу стверджувати, що саме правильний вибір стратегії розвитку дасть змогу вітчизняним промисловим підприємствам досягти поставлених цілей та сформуванню ефективний конкурентоздатний економічний профіль. Ці обставини сприятимуть стимулюванню конкурентоспроможності України на світовій арені в цілому і підвищать її рейтингові позиції у міжнародній площині.

Висновки. Аналіз та узагальнення існуючих підходів до визначення змісту категорії «розвиток підприємств» дав змогу виокремити та обґрунтувати основні підходи до його визначення з різних сторін, зокрема як: сукупність властивостей, порівняльну характеристику, дефініцію, результат розв'язання протиріч. Можемо стверджувати, що єдиного уніфікованого підходу до трактування даного поняття не існує і зміст категорії залежить від виду діяльності підприємства і його спрямованості. Здійснивши компоративний аналіз існуючих теоретико-методичних підходів, управлінцям слід забезпечувати узгодженість стратегії розвитку підприємства з його місією та орієнтирами; процес реалізації стратегії розвитку має орієнтуватись на певний напрям розвитку (стратегія розглядається у довгостроковому періоді); цілі та орієнтири є мінливими і можуть коригуватись в окремі моменти часу і на різних рівнях ієрархії, але основні параметри стратегії повинні залишатися незмінними. В мінливих ринкових умовах сьогодення, коли в Україні спостерігається політична та макроекономічна нестабільність, особливої уваги потребує розробка та впровадження саме ефективних стратегій розвитку промислових підприємств, оскільки в кінцевому результаті лише успішна діяльність вітчизняних підприємств зможе зміцнити економічну систему держави та відновити її позиції на міжнародній арені.

Література:

1. Стадник В.В. Стратегічне управління інноваційним розвитком підприємства / В.В. Стадник, М.А. Йохна. – Хм.: ХНУ, 2011. – 327 с.
 2. Раєвнева О.В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізм, моделі : монографія / О.В. Раєвнева. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2006. – 496 с.
 3. Гвишиани Д.М. Диалектика развивающихся систем, развитие и управление / Д.М. Гвишиани // Сборник трудов ВНИИСИ «Системные аспекты концепции развития». – М.: ВНИИСИ, 1985. – С. 5-12.
 4. Масленчиков Ю.С. Технология и организация работы банка: теория и практика / Ю.С. Масленчиков. – М.: ДЕКА, 1998. – 432 с.
 5. Акофф Р. Планирование будущего корпорации / Р. Акофф. – М.: Прогресс, 1985. – 328 с.
 6. Давтян Н.А. Принципы моделирования развивающихся систем / Н.А. Давтян // Сборник трудов ВНИИСИ «Системные аспекты концепции развития». – М.: ВНИИСИ, 1985. – С. 76-83.
 7. Иванов Ю.Б. Управління конкурентоспроможністю підприємства / Ю.Б. Иванов, М.О. Кизим, О.М. Тищенко. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2010. – 320 с.
 8. Коротков Э.М. Концепция менеджмента / Э.М. Коротков. – М.: Изд. консалт. комп. «ДеКА», 1997. – 304 с.
 9. Федотова В.Г. Глобальный мир и модернизация / В. Г. Федотова // Философские науки. – М.: Гуманитарий, 2010. – № 1. – С. 6-11.
 10. Філіпенко А.С. Цивілізаційні виміри економічного розвитку / А. С. Філіпенко. – 2-е вид. – К.: Знання України, 2002. – 190 с.
 11. Зуб А.Т. Стратегический менеджмент: теория и практика: учеб. пособ. / А.Т. Зуб. – М.: Аспект Пресс, 2002. – 415 с.
-

Theoretical and methodological aspects of formation the notion «development strategy» in the context of an enterprise are being analysed in this article. In modern conditions of economic development of Ukraine, integration into the world and European expanse, Ukrainian enterprises have to form their development strategies to correspond common development of the state with taking into consideration their own advantages and disadvantages. Modern social and economic conditions demand persistent attention to the choice of strategic directions of an enterprise's work as a unit of market economy. As a result, it is necessary to analyze the reasons and nature of external factors, formation of abilities and skills for the changes in working environment and quick response to different challenges and threats. So today a reasonable choice of formation and development strategy of industrial Ukrainian enterprises is particularly important that is the strategic management of their functioning and progressive development. Therefore, thorough definition of the economic category of «enterprise development» is important and necessary. Substantiated enterprise development is possible only on condition of the comparison its priorities with public perceptions about the interests of the state as a whole, that is the strategy of the state. Thus, the strategy of development of industrial enterprises should adapt to the situation that has developed in a particular enterprise and adjust activities in accordance with the goals. The researches allows to assert that it is the right choice of strategy will allow domestic industrial enterprises to achieve their goals and establish effective competitive economics. These developments will help stimulate the competitiveness of Ukraine in the world and increase its ranking position in the international plane. After all, only the success of domestic enterprises will strengthen the economic system of the state and restore its position in the international arena.

УДК 338.3:35.073.526

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ СУЧАСНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

**МАРИНА А.С.,
кандидат економічних наук,
УСТИЧ В.А.,
магістр, ДВНЗ «Донецький
національний технічний університет»**

Розглянуто доцільність запровадження внутрішнього аудиту до системи управління сучасним підприємством на основі аналізу історії його виникнення й становлення, з урахуванням особливостей застосування аудиту в загальній системі контролю підприємством. Охарактеризовано основні підходи до впровадження, види внутрішнього аудиту та алгоритм